

ประกาศสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เรื่อง แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำรายงาน

การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

พ.ศ. ๒๕๖๖

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ให้มีความเหมาะสมในทางปฏิบัติกับสถานการณ์ปัจจุบันที่เปลี่ยนไป

อาศัยอำนาจตามความในข้อ ๗ (๓) และข้อ ๘ (๑) (ค) ของประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดโครงการกิจการ หรือการดำเนินการ ซึ่งต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ลงวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม โดยข้อ ๑ และข้อ ๒ ของประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดโครงการ กิจการ หรือการดำเนินการซึ่งต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๖๕ และข้อ ๕ (๑) (ค) ของประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดโครงการ กิจการ หรือการดำเนินการที่อาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต ของประชาชนในชุมชนอย่างรุนแรง ซึ่งต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ลงวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม โดยข้อ ๑ ของประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดโครงการ กิจการ หรือการดำเนินการที่อาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต ของประชาชนอย่างรุนแรง ซึ่งต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๖๕ เลขานุการสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงออกประกาศไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ประกาศนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๒ ให้ยกเลิกประกาศสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ลงวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๖๒ และให้ใช้ประกาศฉบับนี้แทน

ข้อ ๓ บรรดารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่ได้ยื่นไว้ก่อนวันที่ประกาศนี้ใช้บังคับ และยังอยู่ระหว่างการพิจารณา ให้ดำเนินการต่อไปตามประกาศสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ลงวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๖๒ จนกว่ากระบวนการพิจารณาจะสิ้นสุดลง

ประกาศ ณ วันที่ ๒๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๖

พิรุณ สัยยะสิทธิ์พานิช

เลขาธิการสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชน
ในกระบวนการจัดทำ
รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

คำย่อ

IEE	รายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น (Initial Environmental Examination)
EIA	รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment)
EHIA	รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมสำหรับโครงการ กิจการหรือการดำเนินการที่อาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต ของประชาชนในชุมชนอย่างรุนแรง (Environmental and Health Impact Assessment)
กก.วล.	คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ
คชก.	คณะกรรมการผู้ชำนาญการพิจารณารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม
สผ.	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ความหมายและประโยชน์ของการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้ให้คำนิยามของคำว่า “การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม” หมายความว่า กระบวนการศึกษาและประเมินผลที่อาจเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการหรือกิจการหรือการดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้มีการดำเนินการที่อาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียอื่นใดของประชาชนหรือชุมชน ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อกำหนดมาตรการป้องกันแก้ไขผลกระทบดังกล่าว ผลการศึกษา เรียกว่า รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ประโยชน์ของการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม มีดังต่อไปนี้

๑. เป็นเครื่องมือที่จะช่วยพิจารณาว่าโครงการที่กำลังจะเกิดขึ้น อาจจะทำให้เกิดผลเสียต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือไม่ ในระดับมากน้อยเพียงใด และหากเกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม ผู้พัฒนาโครงการจะต้องมีมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อม และมาตรการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสมก่อนดำเนินการ

๒. เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการคาดการณ์ประเด็นปัญหาสำคัญด้านสิ่งแวดล้อม ที่อาจเกิดขึ้นตามหลักวิชาการซึ่งจะได้เตรียมป้องกันและแก้ไขไว้ก่อนตั้งแต่ขั้นเตรียมโครงการ รวมทั้งเป็นแนวทางในการกำหนดแผนการติดตามตรวจสอบผลกระทบต่างๆ ทั้งที่เกิดขึ้นภายหลังจากได้มีการก่อสร้างและดำเนินการ

๓. เป็นข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจการลงทุนหรือพัฒนาโครงการ การเตรียมแผนงาน แผนการเงินในการจัดการสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในขั้นตอนการอนุมัติ/อนุญาตของหน่วยงานที่มีอำนาจตามกฎหมาย

๔. ผลการศึกษาสามารถใช้เป็นข้อมูลแก่สาธารณชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และลดความขัดแย้งของการใช้ทรัพยากรที่อาจเกิดขึ้นได้

การจำแนกประเภทของการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

การกำหนดโครงการหรือกิจการหรือการดำเนินการใดที่จะต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม จะเป็นไปตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ออกตามมาตรา ๔๘ แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๑ ทั้งนี้ ปัจจุบันรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมแบ่งได้เป็น ๓ รูปแบบ ได้แก่

๑. รายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น (Initial Environmental Examination : IEE)

๒. รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment : EIA)

๓. รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมสำหรับโครงการ กิจการหรือการดำเนินการที่อาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต ของประชาชนในชุมชนอย่างรุนแรง (Environmental and Health Impact Assessment : EHIA)

นอกจากนี้ ยังมีมติคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับป่าอนุรักษ์เพิ่มเติม (วันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๓๗) และกลไกการดำเนินงานด้านการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการต่างๆ ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๕๔

รวมทั้ง พื้นที่ที่ได้รับการประกาศเป็นพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม ตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดพื้นที่และมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ซึ่งกำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการที่ต้องมีการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม และรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น

กระบวนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและบทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

กระบวนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมแบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอนหลัก ได้แก่ ขั้นศึกษาและจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ขั้นพิจารณารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม และขั้นตอนการดำเนินงานและการติดตามตรวจสอบ ซึ่งแต่ละขั้นตอน จะมีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีบทบาท ดังนี้

ขั้นตอน	ผู้เกี่ยวข้อง	บทบาท
ขั้นศึกษาและจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม	เจ้าของโครงการ	<ul style="list-style-type: none"> - จัดเตรียมข้อมูลโครงการเพื่อใช้ในการศึกษา และจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยให้ผู้จัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่ได้รับอนุญาตเป็นผู้จัดทำรายงาน - ในขั้นตอนนี้ เจ้าของโครงการต้องวางแผนการดำเนินงานไว้ล่วงหน้า ตั้งแต่เริ่มโครงการ เนื่องจากการศึกษาและจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจะต้องใช้เวลาในการศึกษา ซึ่งขึ้นอยู่กับประเภทโครงการ และผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้น - กำกับและร่วมทำงานกับผู้จัดทำรายงานฯ ในการประเมินผลกระทบ รวมทั้งกำหนดมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อม และมาตรการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่เจ้าของโครงการจะต้องนำไปปฏิบัติหลังจากที่รายงานฯ ได้รับความเห็นชอบแล้ว
	ผู้จัดทำรายงานฯ	<ul style="list-style-type: none"> - ประสานงานกับเจ้าของโครงการ เพื่อให้ได้ข้อมูลโครงการในการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยจะต้องกำหนดขอบเขตการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลรายละเอียดโครงการ สภาพสิ่งแวดล้อมของโครงการ ประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมด้านต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้น รวมทั้งเสนอมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมและมาตรการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อม - ต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการ ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น และรับฟังความคิดเห็นและข้อห่วงกังวลจากประชาชนที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับเจ้าของโครงการ เพื่อนำมาพิจารณาประกอบการจัดทำรายงาน
	ประชาชน/องค์กรเอกชน/หน่วยงานราชการอื่นๆ	<ul style="list-style-type: none"> - ให้ข้อมูลสภาพปัจจุบันและปัญหาในพื้นที่ เรื่องร้องเรียนและประเด็นความขัดแย้งเกี่ยวกับโครงการ (ถ้ามี)

ขั้นตอน	ผู้เกี่ยวข้อง	บทบาท
		<ul style="list-style-type: none"> - ให้ข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีคุณค่าในพื้นที่ และข้อมูลที่สำคัญอื่นๆ รวมทั้งความคิดเห็น ข้อห่วงกังวล ต่อผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการ
	สื่อมวลชน	<ul style="list-style-type: none"> - เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
	สผ.	<ul style="list-style-type: none"> - พิจารณานุญาตผู้จัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม - จัดทำแนวทางการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งให้คำแนะนำแก่เจ้าของโครงการหรือผู้จัดทำรายงานฯ เกี่ยวกับการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม
ขั้นพิจารณา รายงาน	เจ้าของโครงการ	<ul style="list-style-type: none"> - เสนอรายงานฯ ให้ สผ. พิจารณาตามขั้นตอน - ให้ความร่วมมือในการตรวจสอบที่ตั้งของโครงการ - เข้าร่วมชี้แจงให้ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินโครงการต่อ คชก. ในระหว่างขั้นตอนการพิจารณารายงาน
	ผู้จัดทำรายงานฯ	<ul style="list-style-type: none"> - เข้าร่วมชี้แจงข้อมูลที่เสนอในรายงานต่อ คชก. ร่วมกับเจ้าของโครงการ
	สผ. /หน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่แทน สผ.	<ul style="list-style-type: none"> - ตรวจสอบรายงานและพิจารณาเสนอความเห็นเบื้องต้นต่อรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ในฐานะฝ่ายเลขานุการของ คชก. โดยปฏิบัติตามขั้นตอนและระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนด
	คณะกรรมการผู้ชำนาญการพิจารณารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (คชก.)	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นผู้พิจารณาให้ความเห็นต่อรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีอำนาจสั่งให้ผู้จัดทำรายงานหรือเจ้าของโครงการ แก้ไขเพิ่มเติม หรือจัดทำรายงานใหม่ตามแนวทางรายละเอียด ประเด็นหรือหัวข้อที่กำหนดไว้ - ตรวจสอบสถานที่ที่เป็นที่ตั้งของโครงการที่เสนอรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม หรือมอบหมายให้ฝ่ายเลขานุการฯ ดำเนินการแทน - ในกรณีที่มิได้รับผลกระทบหรือประชาชนที่เกี่ยวข้องเสนอข้อคิดเห็นในระหว่างการพิจารณารายงานฯ คชก. จะนำความเห็นดังกล่าวมาประกอบการพิจารณาด้วย
	หน่วยงานอนุมัติ/อนุญาต	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นองค์ประกอบใน คชก. - ร่วมพิจารณารายงาน รวมทั้งให้ข้อมูลและระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องแก่ คชก.

ขั้นตอน	ผู้เกี่ยวข้อง	บทบาท
	คณะกรรมการ สิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (กก.วล.)	- ในกรณีโครงการหรือกิจการหรือการดำเนินการของหน่วยงานของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐดำเนินการร่วมกับเอกชนที่ต้องขอความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี จะต้องเสนอรายงานต่อ กก.วล. เพื่อให้ความเห็นประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรี
ขั้นการดำเนินงาน และการติดตาม ตรวจสอบ	เจ้าของโครงการ	- ปฏิบัติตามมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมและมาตรการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่กำหนดไว้ในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม รวมทั้งจัดทำและส่งรายงานผลการปฏิบัติตามมาตรการฯ ทั้งนี้ การจัดทำรายงานผลการปฏิบัติตามมาตรการฯ จะต้องสอดคล้องกับข้อเท็จจริง
	ประชาชน/องค์กร เอกชน/ สื่อมวลชน	- ควรมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบ ให้ข้อคิดเห็นหรือเฝ้าระวังผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการ
	หน่วยงานอนุมัติ/ อนุญาต	- กำกับดูแลโครงการให้ปฏิบัติตามมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมและมาตรการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเงื่อนไขการส่งอนุญาต - รับและรวบรวมรายงานผลการปฏิบัติตามมาตรการฯ ส่งสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด (ทสจ.) ในเขตท้องที่นั้น หรือ สผ. สำหรับโครงการที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร ภายใน ๖๐ วัน นับจากวันที่ได้รับรายงาน - นำรายงานผลการปฏิบัติตามมาตรการฯ เพื่อพิจารณาประกอบการขอรับใบอนุญาต และ/หรือ ต่ออายุใบอนุญาต
	สผ.	- รวบรวมรายงานผลการปฏิบัติตามมาตรการฯ จาก ทสจ. และหน่วยงานอนุมัติ/อนุญาต และจัดทำรายงานพร้อมข้อเสนอแนะและความเห็นเสนอต่อ กก.วล. อย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง

หมายเหตุ: การจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมให้ดำเนินการตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๑

หลักการการมีส่วนร่วมของประชาชน

ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน

“การมีส่วนร่วมของประชาชน” หมายถึง กระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้เสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ แลกเปลี่ยนข้อมูลและแสดงความคิดเห็นเพื่อแสวงหาทางเลือก และการตัดสินใจต่างๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสม ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรเข้าร่วมในกระบวนการนี้ตั้งแต่เริ่มแรก เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และการรับรู้ การเรียนรู้ การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์กับทุกฝ่าย^๑

“การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม” หมายถึง กระบวนการที่จัดให้มีส่วนขึ้นในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน ตลอดจนหน่วยงานต่างๆ ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ สามารถเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น นำเสนอข้อมูล ข้อโต้แย้ง หรือข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการนั้น อันเป็นการสื่อสารสองทาง

หลักการสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน

หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนและจำเป็นต้องดำเนินการโดยผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจและมีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับชุมชนที่เข้าใจหลักการและแนวทางในการจัดการการมีส่วนร่วมให้ประสบความสำเร็จหรืออย่างมีความหมาย มิฉะนั้น อาจประเมินสถานการณ์ไม่ถูกต้องและอาจทำให้เกิดปัญหาที่ไม่คาดคิดขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชนต้องมีการวางแผนให้เป็นขั้นเป็นตอน มีการประเมินปัญหาในแต่ละขั้นตอน และปรับวิธีการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนให้เหมาะสมกับสถานการณ์

ในการบรรลุการมีส่วนร่วมของประชาชน จะต้องดำเนินการตามหลักการ ได้แก่ การวางแผนกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างถูกต้องและเหมาะสม การระบุกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบและผู้มีส่วนได้เสียอื่นๆ และการให้ความสนใจกับกลุ่มเปราะบางเป็นพิเศษ^๒

ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนให้ประสบความสำเร็จ ต้องให้ความสำคัญใน ๒ ส่วน^๓ คือ

๑. หลักการพื้นฐานของการจัดการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วยหลัก ๔ S คือ

๑.๑ Starting Early (การเริ่มต้นเร็ว) กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องเริ่มต้นตั้งแต่วิธีแรก มีการให้ข้อมูล กระตุ้นให้เกิดความคิดเห็น และให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนก่อนการตัดสินใจ นอกจากนี้ การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้น จะช่วยให้ประชาชนมีเวลาคิดถึงทางเลือกหรือแนวทางในการแก้ปัญหาของชุมชนที่เหมาะสมมากขึ้น และเป็นข้อมูลในการพัฒนาโครงการ

๑.๒ Stakeholders (ครอบคลุมผู้ที่เกี่ยวข้อง) หลักการสำคัญของการมีส่วนร่วมอีกประการหนึ่งคือการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง ผู้ที่ได้รับผลกระทบหรือผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสีย ควรมีโอกาสเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วม แต่กลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรงอาจถือว่าต้องรับฟังข้อมูลหรือปรึกษาหารือเป็นอันดับแรกๆ

๑ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ๒๕๔๘

๒. พันธมิตรการพัฒนาชุมชนน้ำโขงเพื่อสิ่งแวดล้อม, ๒๕๕๔

๓ มูลนิธิปัญญาไทนักบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖

๑.๓ Sincerity (ความจริงใจ) การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่มีความละเอียดอ่อน และความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่รับผิดชอบ ในการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนถือว่าเป็นมิติที่มีการให้ความสำคัญในการบริหารการมีส่วนร่วมให้ประสบความสำเร็จ หน่วยงานเจ้าของโครงการหรือผู้มีอำนาจอนุมัติต้องจัดกระบวนการอย่างจริงใจ เปิดเผย ชื่อสัตย์ ปราศจากอคติ และมีการสื่อสารสองทางอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะการให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเพียงพอ ตอบสนองต่อความสงสัยของผู้มีส่วนได้เสีย รวมทั้งแจ้งความก้าวหน้าหรือการเปลี่ยนแปลงของโครงการอย่างต่อเนื่อง

๑.๔ Suitability (วิธีการที่เหมาะสม) การเลือกเทคนิคหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เหมาะสม โดยพิจารณาจากประเภทและขนาดของโครงการ ความหลากหลายและลักษณะที่แตกต่างกันของพื้นที่ และกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย ตลอดจนความแตกต่างด้านวัฒนธรรม สังคมและค่านิยม ระดับความสนใจของชุมชนในประเด็นหรือโครงการ ความสามารถและความพร้อม รวมทั้งข้อจำกัดของผู้ที่รับผิดชอบในการจัดกระบวนการมีส่วนร่วม

๒. การมีส่วนร่วมของประชาชนต้องมีการวางแผน ซึ่งประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน คือ

๒.๑ ขั้นเตรียมการ กำหนดทีมงาน ตรวจสอบและประเมินสถานการณ์ในพื้นที่ เช่น ระเบียบที่เกี่ยวข้อง ระยะเวลาการจัดกิจกรรม งบประมาณ ระดับความสนใจของสาธารณะหรือชุมชน เป็นต้น

๒.๒ ขั้นการวางแผน นำข้อมูลต่างๆ จากขั้นการเตรียมการ โดยต้องนำมาวิเคราะห์เพื่อจัดทำแผนการมีส่วนร่วมของประชาชน กำหนดผู้มีส่วนได้เสียและวิเคราะห์ความสำคัญของผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ ตลอดจนนำมาเขียนแผนการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้เกิดความชัดเจนและก่อให้เกิดความร่วมมือในการประสานงาน

๒.๓ ขั้นนำไปสู่การปฏิบัติ เป็นการดำเนินการตามแผน ซึ่งต้องมีการจัดทำแผนปฏิบัติการของแต่ละกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น สถานที่จัดเวทีสาธารณะ เอกสารประกอบการจัดเวทีสาธารณะ กำหนดการ วิทยากร เป็นต้น

นอกจากนั้น การจัดการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรเตรียมการและวางแผนการให้ข้อมูล และการหารือกับชุมชนอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง รวมทั้งสอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรมของผู้เข้าร่วมหารือ ทั้งนี้ ในการหารือผู้ดำเนินการหารือควรคำนึงถึงองค์ประกอบหลักของการหารือ ดังนี้

๑. การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของโครงการ โดยต้องจัดให้มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารโครงการอย่างครบถ้วน ทั้งในด้านประโยชน์ที่จะได้รับและด้านผลกระทบทางลบ ให้ผู้มีส่วนได้เสียและสาธารณชนทั่วไปได้รับทราบ โดยข้อมูลที่เจ้าของโครงการจะต้องเผยแพร่แก่ประชาชน จะต้องประกอบด้วย

๑.๑ เหตุผลความจำเป็นและวัตถุประสงค์ของโครงการ

๑.๒ สารสำคัญของโครงการ/ผลผลิตและผลลัพธ์ของโครงการ

๑.๓ ผู้ดำเนินการ

๑.๔ สถานที่ดำเนินการ

๑.๕ ขั้นตอนและระยะเวลาดำเนินการ

๑.๖ ผลกระทบด้านบวกหรือผลประโยชน์ที่ผู้มีส่วนได้เสียแต่ละกลุ่มจะได้รับ

๑.๗ ผลกระทบด้านลบที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อม และประชาชน รวมทั้งมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อม และการชดเชยเยียวยาความเดือดร้อนหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากผลกระทบดังกล่าว

๑.๘ แหล่งเงินทุน (กรณีเป็นโครงการของรัฐ)

ข้อมูลต่างๆ เหล่านี้ เจ้าของโครงการจะต้องเปิดเผยไว้โดยเปิดเผย ณ สถานที่ปิดประกาศของหน่วยงานท้องถิ่นของรัฐ สถานที่ที่จะดำเนินโครงการ และชุมชนที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ โครงการที่ต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้รับการยกเว้นไม่ต้องดำเนินการตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. ๒๕๔๘^๔

๒. ช่วงเวลาของการเปิดเผยข้อมูล การให้ข้อมูลนั้นจะต้องแน่ใจว่าประชาชน โดยเฉพาะผู้มีส่วนได้เสียได้รับข้อมูลของโครงการล่วงหน้า เพื่อให้ผู้มีส่วนได้เสียมีเวลาเพียงพอที่จะสามารถทำความเข้าใจเนื้อหาสาระ และสามารถตั้งคำถามที่เกี่ยวข้องและให้คำแนะนำต่อโครงการอย่างเป็นประโยชน์ได้ การให้ข้อมูลเบื้องต้นของโครงการนั้น ควรให้ตั้งแต่เริ่มออกแบบโครงการ นอกจากนี้ เจ้าของโครงการต้องจัดทำแผนการให้ข้อมูลข่าวสารและการหารือกับผู้มีส่วนได้เสีย แผนการดำเนินงานนี้ควรประกาศให้ประชาชนได้รับทราบถึงวิธีการให้ข้อมูล และการรับฟังความคิดเห็น ระยะเวลา สถานที่ ตลอดจนรายละเอียดอื่นๆ ที่เพียงพอ และเหมาะสมกับการที่ประชาชนจะสามารถเข้าถึงข้อมูล และเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อคิดเห็นในประเด็นต่างๆ ได้ตามเวลาที่กำหนด

๓. ความโปร่งใสของการให้ข้อมูลกับผู้มีส่วนได้เสีย จะต้องคำนึงถึงขีดความสามารถของผู้มีส่วนได้เสียในการเข้าถึงข้อมูลโครงการ และเข้าใจรายละเอียดโครงการ และสามารถประเมินทางเลือกต่างๆ ตลอดจนชี้แจงข้อห่วงกังวลและข้อคิดเห็นได้อย่างมีอิสระ ปราศจากความกลัวเกรงหรือการบังคับ ฉะนั้น ข้อมูลต่างๆ โดยเฉพาะในด้านเทคนิคควรที่จะได้มีการกลั่นกรอง และใช้ภาษาที่ง่ายต่อความเข้าใจ โดยผู้เข้าร่วมประชุมสามารถร่วมหารือในประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับโครงการและผลกระทบได้ วิธีการหารือจะต้องครอบคลุมสอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นๆ เอกสารและภาษาที่ใช้ควรจะมีการปรับให้เหมาะสมกับผู้เข้าร่วมหารือที่มีความหลากหลาย โดยเฉพาะหากผู้ที่ได้รับผลกระทบเป็นกลุ่มชุมชนดั้งเดิมหรือชนเผ่า

ทั้งนี้ เจ้าของโครงการจะต้องบันทึกการหารือในประเด็นต่างๆ ให้ครบถ้วน และสรุปผลการรับฟังความคิดเห็นให้ประชาชนรับทราบภายหลังวันที่เสร็จสิ้นการรับฟังความคิดเห็นด้วย รวมทั้งประชาชนผู้มีส่วนได้เสียสามารถขอข้อมูลเพิ่มเติมได้ตามความจำเป็น

๔. ศูนย์บริการประชาชน สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, พ.ศ. ๒๕๔๘

แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำ รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

จากกระบวนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและบทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในแต่ละขั้นตอน สามารถแบ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในขั้นตอนการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ออกเป็น ๗ กลุ่ม ดังนี้

๑. ผู้ได้รับผลกระทบ ได้แก่

“กลุ่มผู้เสียประโยชน์” เป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากโครงการในด้านลบทั้งทางตรงและทางอ้อม

“กลุ่มผู้ได้รับผลประโยชน์” เป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากโครงการในด้านบวกทั้งทางตรงและทางอ้อม

๒. ผู้ที่รับผิดชอบจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ได้แก่

“เจ้าของโครงการ” ในที่นี้ อาจหมายถึงหน่วยงานราชการ/รัฐวิสาหกิจ หรือภาคเอกชนที่เป็นผู้ดำเนินโครงการ ซึ่งรวมถึง กรณีการร่วมทุนระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน

“ผู้จัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมาย”

ทั้งนี้ เจ้าของโครงการและผู้จัดทำรายงานฯ จะต้องดำเนินการร่วมกันในทุกขั้นตอนของการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

๓. ผู้ที่ทำหน้าที่พิจารณารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ได้แก่

“คชก.” ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และหน่วยงานผู้มีอำนาจอนุญาตตามกฎหมาย โดย สผ. หรือหน่วยงานของรัฐตามที่ กก.วล. มอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่แทนทำหน้าที่ตรวจสอบรายงาน เอกสารที่เกี่ยวข้อง และเสนอความเห็นเบื้องต้นให้ คชก. พิจารณา

“กก.วล.” ในกรณีโครงการ กิจกรรมหรือการดำเนินการของหน่วยงานของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐ ดำเนินการร่วมกับเอกชนที่ต้องขอรับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี

๔. หน่วยงานราชการในระดับต่างๆ ทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมชลประทาน กรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด เป็นต้น

๕. องค์กรเอกชนด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันการศึกษา และนักวิชาการอิสระ

“องค์กรเอกชนด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ” ที่ขึ้นทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ หรือองค์กรชุมชนที่สนใจและทำงานด้านสิ่งแวดล้อม หรือองค์กรพัฒนาเอกชน หรือกลุ่มองค์กรต่างๆ ที่อยู่ในเขตพื้นที่หรือเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่

“สถาบันการศึกษา” ในระดับอุดมศึกษาที่อยู่ภายในพื้นที่ศึกษา หรือบริเวณใกล้เคียง

“นักวิชาการอิสระ” รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และนักวิชาการต่างๆ

๖. สื่อมวลชน ทั้งในระดับท้องถิ่นและส่วนกลาง ซึ่งมีบทบาทในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการ ผลกระทบของโครงการและความก้าวหน้าในการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

๗. ประชาชนทั่วไป ที่สนใจและมีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วม

การดำเนินงานด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนและการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสีย

๑. การดำเนินงานด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ต้องดำเนินการโดยผู้ที่มีความเชี่ยวชาญหรือผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

๑.๑ กำหนดทีมงานในการจัดกิจกรรมด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ตลอดจนการเตรียมการและข้อมูลที่จำเป็น เช่น กฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง บริบทและสถานการณ์ในพื้นที่ศึกษา กรอบเวลาการจัดกิจกรรมงบประมาณ เป็นต้น ทั้งนี้ หัวหน้าทีมงานควรเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่วนทีมงานในการจัดกิจกรรมด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน จะต้องประกอบด้วยผู้ที่มีประสบการณ์ หรือเป็นผู้ที่ผ่านการอบรมด้านสังคมศาสตร์หรือกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

๑.๒ วิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ ที่ควรจะต้องเข้าร่วมในกิจกรรมการมีส่วนร่วม

๑.๓ จัดทำกรอบแผนการดำเนินงานการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการสื่อสารและประสานงานกับผู้มีส่วนได้เสียและผู้เกี่ยวข้อง โดยควรมีรายละเอียดเกี่ยวกับกรอบระยะเวลาการจัดกิจกรรม กลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย กิจกรรมหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมสำหรับผู้มีส่วนได้เสียแต่ละกลุ่ม กำหนดการสถานที่ ช่องทางการติดต่อระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกับผู้รับผิดชอบโครงการและผู้จัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม รวมถึงงบประมาณ ทั้งนี้ การจัดทำกรอบแผนการมีส่วนร่วมของประชาชนให้พิจารณาความสอดคล้องตามหลักเกณฑ์การจัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตอนการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมด้วย

๑.๔ ดำเนินการตามกรอบแผนการดำเนินงานการมีส่วนร่วมของประชาชน

๑.๕ สื่อสารและเปิดเผยผลการดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนให้ผู้มีส่วนได้เสียได้รับทราบตลอดกระบวนการ

๑.๖ จัดทำข้อมูลสรุปผลการดำเนินกิจกรรมด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมให้ครบถ้วน

๒. การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสีย เป็นขั้นตอนสำคัญในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้กลุ่มเป้าหมายที่ควรต้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตั้งแต่การได้รับรู้ข้อมูลโครงการที่เพียงพอ การร่วมแสดงความคิดเห็น ให้ข้อมูลหรือข้อเสนอแนะ เพื่อประกอบการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการ การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสียมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

๒.๑ การศึกษาบริบทของพื้นที่ เป็นขั้นตอนการศึกษาขอบเขตพื้นที่ที่อาจได้รับผลกระทบจากการพัฒนาโครงการ และผู้ที่อาจได้รับผลกระทบจากโครงการ ซึ่งอาจไม่ได้จำกัดเพียงแค่ประชาชนที่อาศัยอยู่รอบที่ตั้งโครงการเท่านั้น ผู้จัดการกระบวนการมีส่วนร่วมต้องลงพื้นที่เพื่อทำการสัมภาษณ์หรือสนทนากับผู้ให้ข้อมูลหลักในพื้นที่ เช่น ผู้นำชุมชน หน่วยงานราชการในพื้นที่ เป็นต้น เพื่อศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในชุมชน เช่น เวลาในการประกอบอาชีพของของคนในชุมชน การรวมกลุ่มในชุมชน ภาษา และวัฒนธรรมเฉพาะที่ควรต้องระวังในการเข้าหาชุมชน เป็นต้น เพื่อให้ผู้จัดการกระบวนการมีส่วนร่วมสามารถกำหนดผู้มีส่วนได้เสียที่แท้จริงและวิธีการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมในขั้นตอนต่อไป ทั้งนี้ การศึกษาบริบทของพื้นที่เพื่อวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสียจะอยู่ในขั้นตอนการเตรียมการก่อนการรับฟังความคิดเห็น (Preparation Process)

๒.๒ การระบุผู้มีส่วนได้เสีย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ๗ กลุ่มสามารถใช้เป็นจุดเริ่มต้นในการระบุผู้มีส่วนได้เสียของโครงการ อย่างไรก็ตาม ผู้เกี่ยวข้องแต่ละกลุ่มจะมีบทบาทที่แตกต่างกันไปในแต่ละขั้นตอนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เช่น สผ. และ คชก. จะมีบทบาทในขั้นตอนการพิจารณารายงานฯ เป็นหลัก จึงอาจไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในขั้นตอนการรับฟังความคิดเห็นในระหว่างการจัดทำรายงานฯ ของทุกโครงการ การระบุผู้มีส่วนได้เสียควรพิจารณาประเด็นสำคัญ ดังนี้

๑) ความเป็นตัวแทนที่แท้จริงของผู้เข้าร่วม จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับกลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรงให้มากที่สุด เนื่องจากกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงจะเป็นผู้บอกให้ทราบว่ามาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบจากโครงการสามารถบรรเทาผลกระทบต่อตนเองได้จริงหรือไม่ และควรปรับปรุงมาตรการอย่างไรให้สอดคล้องกับข้อห่วงกังวลของผู้ได้รับผลกระทบ

๒) ความหลากหลายของผู้เข้าร่วม การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มอื่นๆ ที่มีความหลากหลายได้เข้าร่วมในกระบวนการรับฟังความเห็น เช่น นักวิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) และสื่อมวลชน เป็นต้น

๓) ความครอบคลุมกลุ่มผู้มีความเปราะบางในพื้นที่ศึกษา (ถ้ามี) ควรคำนึงถึงวิธีการให้คนกลุ่มเหล่านี้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการด้วย

วิธีการระบุผู้มีส่วนได้เสียให้ครบถ้วนนั้นทำได้หลายวิธี เช่น การสอบถามหรือปรึกษาหารือกับผู้นำชุมชน หน่วยงานราชการในพื้นที่ จนกว่าจะไม่มีรายชื่อเพิ่มเติม (Snowball) การระดมสมองกับผู้เชี่ยวชาญและคนในพื้นที่ (Workshop) หรือการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียระบุตนเอง (Stakeholder Self-Identification) หรือวิธีการอื่นใดที่เหมาะสม สอดคล้องกับโครงการ ชุมชน และบริบทของพื้นที่ การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียมีส่วนร่วมในการระบุผู้เข้าร่วมกระบวนการรับฟังความเห็นจะทำให้ผู้มีส่วนได้เสียมีความไว้วางใจกระบวนการรับฟังความเห็นมากขึ้น

๒.๓ การระบุคุณลักษณะ/จัดกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อทำความเข้าใจและจัดการผู้มีส่วนได้เสียแต่ละกลุ่มอย่างเหมาะสม ขั้นตอนนี้มีความจำเป็นโดยเฉพาะกับโครงการที่มีแนวโน้มว่าจะมีความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย ทั้งนี้ โครงการที่ไม่มีความซับซ้อนอาจไม่จำเป็นต้องทำตามขั้นตอนนี้ การระบุคุณลักษณะและการจัดกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียสามารถทำได้หลายวิธี ตั้งแต่การประเมินอย่างง่าย คือการแยกผู้มีส่วนได้เสียหลักที่มีอิทธิพลต่อโครงการออกจากผู้มีส่วนได้เสียทั่วไป และการประเมินแบบครอบคลุม โดยใช้เครื่องมือช่วย เช่น ตารางความสนใจ-อิทธิพล (Interest-Influence Matrix) ของ Bryson (2004) เพื่อแยกผู้มีส่วนได้เสียออกเป็นกลุ่มต่างๆ ผู้มีส่วนได้เสียแต่ละกลุ่มมีความสนใจต่อโครงการและมีอิทธิพลต่อโครงการต่างกัน ดังนั้น ผู้จัดการกระบวนการมีส่วนร่วมจึงควรกำหนดวิธีการการสร้างความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้เสียแต่ละกลุ่มต่างกัน โดยมีแนวทางพิจารณา ดังนี้

กลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย	วิธีการสร้างความสัมพันธ์
<u>คนทั่วไป</u> มีความสนใจและมีอิทธิพลต่อโครงการน้อย	- ควรให้ข้อมูลผ่านการสื่อสารปกติ
<u>ผู้สนับสนุน</u> - มีความสนใจต่อโครงการมากแต่มีอิทธิพลน้อย - ไม่มีอำนาจหรืออิทธิพลใดๆ ต่อโครงการ แต่เป็นกลุ่มที่ให้ความสนใจกับโครงการและเป็นผู้สนับสนุนโครงการ - หากคนกลุ่มนี้มีอำนาจเพิ่มขึ้นจะสามารถพัฒนาไปเป็นผู้มีส่วนได้เสียหลักได้	- ควรให้ข้อมูลและทำกิจกรรมร่วมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ
<u>ผู้กำหนดบริบท</u> - มีความสนใจต่อโครงการน้อยแต่มีอิทธิพลมาก - เป็นผู้ที่มีอิทธิพลและมีอำนาจแต่ไม่สนใจโครงการเนื่องจากไม่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับโครงการ - หากคนกลุ่มนี้เสียประโยชน์ หรือมีความขัดแย้งกับโครงการ จะสามารถทำให้โครงการล้มเหลวได้	- ควรให้ข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ และหลีกเลี่ยงความขัดแย้งกับคนกลุ่มนี้
<u>ผู้เล่นหลัก</u> - มีความสนใจและมีอิทธิพลต่อโครงการมาก - เป็นผู้ที่อาจได้รับผลประโยชน์หรือเสียผลประโยชน์จากโครงการ และเป็นกลุ่มที่มีอำนาจและมีอิทธิพล - เป็นกลุ่มสำคัญที่จะผลักดันให้โครงการประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว - เป็นกลุ่มที่มีความสำคัญมากที่สุด	- ดึงเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการอย่างใกล้ชิดตั้งแต่เริ่มต้นและสม่ำเสมอ - ผู้จัดทำรายงานฯ อาจใช้วิธีการเข้าพบเพื่อปรึกษาอย่างสม่ำเสมอหรือใช้วิธีการแต่งตั้งกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียหลักเป็นคณะที่ปรึกษาหรือคณะกรรมการกำกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการตั้งแต่เริ่มต้น

ที่มา: ดัดแปลงจาก คณางค์ และคณะ (๒๕๖๖)

ทั้งนี้ มีข้อที่พึงระวังคือขั้นตอนนี้ควรต้องทำตั้งแต่ขั้นเริ่มต้นและก่อนมีความขัดแย้งเกิดขึ้น หากมีความขัดแย้งเกิดขึ้นแล้วจะทำให้วิธีการในการสร้างความสัมพันธ์มีความยากลำบากหรืออาจเป็นไปไม่ได้เลย

๒.๔ การระบุระดับการมีส่วนร่วม หลังจากจัดกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียแล้ว จึงทำการระบุระดับการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับผู้มีส่วนได้เสียแต่ละกลุ่ม ทั้งนี้ ระดับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียแต่ละกลุ่มควรแตกต่างกัน โดยผู้มีส่วนได้เสียที่เป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงควรมีระดับการมีส่วนร่วมที่มากที่สุดและต้องได้รับการเชิญให้เข้าร่วมในกระบวนการรับฟังความเห็น หากเป็นไปได้โครงการควรเปิดโอกาสให้ผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงมีส่วนร่วมในการพิจารณาทางเลือกโครงการและการร่างมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงคลายความกังวลใจด้วย อย่างไรก็ตาม ผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มอื่นๆ ควรมีโอกาสเข้าร่วมในกระบวนการรับฟังความเห็นอย่างเท่าเทียมกันด้วยเพื่อสร้างความไว้วางใจกับโครงการและสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโครงการและผู้มีส่วนได้เสียทุกกลุ่ม

๒.๕ การกำหนดเทคนิคการมีส่วนร่วมที่เหมาะสม ผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ ควรเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการรับฟังความเห็นด้วยเทคนิควิธีที่มีความเหมาะสม ซึ่งอาจมีเทคนิคที่แตกต่างกันไปทั้งเทคนิคการมีส่วนร่วมแบบไม่เป็นทางการและแบบเป็นทางการ เพื่อให้ผู้มีส่วนได้เสียรู้สึกสะดวกใจที่จะแสดงความคิดเห็น ผู้จัดการกระบวนการมีส่วนร่วมอาจพิจารณาใช้เทคนิคการมีส่วนร่วมแบบไม่เป็นทางการเฉพาะกลุ่มเดียวกันก่อน สำหรับเทคนิคการมีส่วนร่วมแบบเป็นทางการนั้น ควรรวมผู้มีส่วนได้เสียทุกกลุ่มไว้ด้วยกันเพราะจะทำให้ผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมดมีโอกาสได้รับฟังความเห็นของทุกกลุ่ม และเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งนี้ หากเป็นไปได้ ผู้ดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมควรมีกลไกในการหาข้อสรุปที่ทุกฝ่ายยอมรับได้ร่วมกัน เช่น การมีข้อสรุปสำหรับมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น เป็นต้น

การใช้ผู้ดำเนินกิจกรรมมีอาชีพที่มีทักษะ มีความสามารถดึงความเห็นจากทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียมและสามารถควบคุมความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการแสดงความคิดเห็นได้ และมีภาพลักษณ์ที่เป็นกลางมีส่วนอย่างมากที่ทำให้กระบวนการรับฟังความเห็นเป็นไปอย่างราบรื่น สำหรับโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งระดับสูง การใช้คนกลางในการเข้าพบหรือการปรึกษาหารืออย่างไม่เป็นทางการก่อนการจัดรับฟังความเห็นโครงการสามารถคลี่คลายความขัดแย้ง และช่วยลดโอกาสการเกิดการปะทะในเวทีรับฟังความเห็นได้

หลักเกณฑ์การจัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตอนการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ตามหลักการการมีส่วนร่วมของประชาชนที่กล่าวมา การมีส่วนร่วมของประชาชนจะมีลักษณะเป็นกระบวนการ มิใช่การจัดรับฟังความคิดเห็นเพียงครั้งเดียวจะสำเร็จได้ทุกกรณี อย่างไรก็ตาม มีความจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดเกณฑ์ขั้นต่ำเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้เกี่ยวข้องได้ปฏิบัติ เมื่อปฏิบัติจริงอาจจำเป็นต้องดำเนินการมากกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำ ขอให้คำนึงถึงหลักการให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด และหลักการสำคัญของการจัดการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมายและมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ในการจัดกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียต้องดำเนินการโดยผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

๑. กรณีโครงการที่ต้องทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น (IEE) :

๑.๑) ผู้ที่รับผิดชอบจัดทำรายงานฯ จะต้องเข้าพื้นที่โครงการเพื่อเตรียมการก่อนการรับฟังความคิดเห็น (Preparation Process) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเตรียมความพร้อมของชุมชนโดยให้ข้อมูลโครงการกับประชาชน ประสานงานและให้ข้อมูลโครงการแก่ผู้นำชุมชนและหน่วยงาน

๑.๒) ในระหว่างการจัดทำรายงานฯ ผู้ที่รับผิดชอบจัดทำรายงานฯ จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความเห็นในประเด็นที่เป็นข้อห่วงกังวล อย่างน้อย ๑ ครั้ง และต้องนำผลที่ได้จากการรับฟังความคิดเห็นระบุไว้ในรายงานฯ รวมทั้งนำมาประกอบการพิจารณากำหนดมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อม และมาตรการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยจะต้องเปิดเผยข้อมูลให้ประชาชนทราบด้วย

๒. กรณีโครงการที่ต้องทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA):

๒.๑) ผู้ที่รับผิดชอบจัดทำรายงานฯ จะต้องเข้าพื้นที่โครงการเพื่อเตรียมการก่อนการรับฟังความคิดเห็น (Preparation Process) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

๒.๑.๑) เตรียมความพร้อมของชุมชนโดยให้ข้อมูลกับประชาชน (Public Information) ในประเด็นรายละเอียดโครงการ และกตติการรับฟังความคิดเห็นของโครงการ โดยเน้นการสื่อสารในรูปแบบที่ประชาชนสามารถ

เข้าใจได้ง่าย เช่น การจัดทำเป็น infographic คลิปวิดีโอสั้นๆ แผ่นพับ ป้ายประชาสัมพันธ์ เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนและเพียงพอต่อการแสดงความเห็น

๒.๑.๒) วิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder Analysis) เพื่อกำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับผู้มีส่วนได้เสียแต่ละกลุ่ม (Stakeholder Engagement)

๒.๑.๓) ปรึกษาหารือเกี่ยวกับวัน เวลา สถานที่ และรูปแบบการจัดรับฟังความคิดเห็นที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่

๒.๒) ผู้ที่รับผิดชอบจัดทำรายงานฯ ต้องดำเนินการตามกระบวนการการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างน้อย ๒ ครั้ง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๒.๒.๑) การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนครั้งที่หนึ่ง : เป็นการรับฟังความคิดเห็นต่อร่างข้อเสนอโครงการ รายละเอียดโครงการ ขอบเขตการศึกษา และการประเมินทางเลือกโครงการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ข้อมูลกับประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับรายละเอียดโครงการที่จะเกิดขึ้นและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมทั้งขอบเขตการศึกษา และการประเมินทางเลือกโครงการ อีกทั้งยังเป็นการนำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากการรับฟังความคิดเห็นมาใช้ประกอบการศึกษา และการจัดทำรายงานฯ ให้ครบถ้วน

๒.๒.๒) การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนครั้งที่สอง : เป็นการรับฟังความคิดเห็นต่อการจัดทำร่างรายงานและมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมและมาตรการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนมีความมั่นใจในรายงานฯ และมาตรการฯ ทั้งนี้ ผู้ที่รับผิดชอบจัดทำรายงานฯ จะต้องเผยแพร่ร่างรายงานฯ ก่อนการจัดรับฟังความคิดเห็นครั้งที่ ๒ และนำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ได้จากการรับฟังความคิดเห็นมาปรับปรุงรายงานฯ และมาตรการฯ และจะต้องผนวกไว้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานฯ สำหรับโครงการขนาดใหญ่และซับซ้อนอาจจะต้องมีการรับฟังความคิดเห็นในวงกว้าง โดยอาจพิจารณาใช้เทคนิคการมีส่วนร่วมอื่นๆ ที่เหมาะสมด้วย

ทั้งนี้ ในการให้ข้อมูลโครงการกับผู้มีส่วนได้เสียก่อนการจัดรับฟังความคิดเห็นแต่ละครั้ง ผู้ที่รับผิดชอบจัดทำรายงานฯ จะต้องจัดวางเอกสารที่เกี่ยวข้องไว้ในสถานที่สาธารณะ รวมทั้งอาจเผยแพร่ผ่านทางเว็บไซต์ และแจ้งช่องทาง/ระยะเวลาการเผยแพร่เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงเอกสารที่เกี่ยวข้องได้อย่างสะดวกรวดเร็ว ตามหลักการการเปิดเผยต่อสาธารณะ (Public Disclosure) โดยให้คำนึงถึงการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และความลับทางการค้าด้วย

๓. กรณีโครงการที่ต้องทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมสำหรับโครงการ กิจการหรือการดำเนินการที่อาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต ของประชาชนในชุมชนอย่างรุนแรง (EHIA) :

๓.๑) ผู้ที่รับผิดชอบจัดทำรายงานฯ จะต้องเข้าพื้นที่โครงการเพื่อเตรียมการก่อนการรับฟังความคิดเห็น (Preparation Process) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

๓.๑.๑) เตรียมความพร้อมของชุมชนโดยให้ข้อมูลกับประชาชน (Public Information) ในประเด็นรายละเอียดโครงการ และกติกาก่อนการรับฟังความคิดเห็นของโครงการ โดยเน้นการสื่อสารในรูปแบบที่ประชาชนสามารถเข้าใจได้ง่าย เช่น การจัดทำเป็น infographic คลิปวิดีโอสั้นๆ แผ่นพับ ป้ายประชาสัมพันธ์ เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนและเพียงพอต่อการแสดงความเห็น

๓.๑.๒) วิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder Analysis) เพื่อกำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับผู้มีส่วนได้เสียแต่ละกลุ่ม (Stakeholder Engagement)

๓.๑.๓) ปรัชญาหรือเกี่ยวกับวัน เวลา สถานที่ และรูปแบบการจัดรับฟังความคิดเห็นที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่

๓.๒) ผู้ที่รับผิดชอบจัดทำรายงานฯ ต้องดำเนินการตามกระบวนการการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างน้อย ๓ ครั้ง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๓.๒.๑) การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนครั้งที่หนึ่ง : เป็นการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นเพื่อกำหนดขอบเขตและแนวทางการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม รวมทั้งรายละเอียดโครงการ และการประเมินทางเลือกโครงการ เพื่อให้ประชาชน ผู้มีส่วนได้เสีย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในการนำเสนอประเด็นห่วงกังวลและแนวทางในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ข้อมูลกับประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับรายละเอียดโครงการที่จะเกิดขึ้นและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมทั้งขอบเขตการศึกษาและการประเมินทางเลือก อีกทั้งยังเป็นการนำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากการรับฟังความคิดเห็นมาใช้ประกอบการศึกษา และการจัดทำรายงานฯ ให้ครบถ้วน ทั้งนี้ การจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชนครั้งที่หนึ่งจะต้องดำเนินการตามหลักเกณฑ์ และขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๑) ต้องแจ้งให้ผู้มีส่วนได้เสียทราบ ไม่น้อยกว่า ๓๐ วัน ก่อนวันจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น โดยแจ้งให้ทราบผ่านทางช่องทางการสื่อสาร ไม่น้อยกว่า ๓ ช่องทาง เพื่อให้ผู้มีส่วนได้เสียที่สนใจสามารถเตรียมตัวเข้าร่วมได้อย่างทั่วถึง

๒) ต้องเปิดเผยเอกสารโครงการล่วงหน้า ไม่น้อยกว่า ๑๕ วัน ก่อนวันจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น โดยระบุถึงความเป็นมา ความจำเป็น กระบวนการ และแนวทางในการดำเนินโครงการ รวมถึงนำเสนอข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับปัจจัยที่อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ร่างข้อเสนอการกำหนดขอบเขต และแนวทางการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและสาธารณชนพิจารณา โดยผ่านทางช่องทางการสื่อสาร ไม่น้อยกว่า ๓ ช่องทาง ทั้งนี้ ควรเป็นช่องทางการสื่อสารเช่นเดียวกับการแจ้งให้ผู้มีส่วนได้เสียทราบกำหนดการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

๓) จัดระบบการลงทะเบียนเพื่อให้ประชาชน ผู้มีส่วนได้เสีย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งมีความประสงค์ที่จะให้ความเห็นในการกำหนดขอบเขตและแนวทางการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมสามารถลงทะเบียนล่วงหน้าได้โดยสะดวก

๔) การจัดกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสีย ต้องจัดช่วงเวลาที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและสาธารณชนได้นำเสนอประเด็นห่วงกังวล ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และนำเสนอแนวทางในการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมตามระยะเวลาที่เหมาะสม ทั้งนี้ ผู้ที่รับผิดชอบจัดทำรายงานฯ ต้องรับฟังความคิดเห็นให้ครบถ้วน

๕) ภายหลังการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นฯ จะต้องเปิดช่องทางในการรับฟังความคิดเห็นอย่างต่อเนื่อง ไม่น้อยกว่า ๑๕ วัน โดยต้องมีช่องทางการสื่อสารอย่างน้อย ๓ ช่องทาง ทั้งนี้ ควรเป็นช่องทางการสื่อสารเช่นเดียวกับการแจ้งให้ผู้มีส่วนได้เสียทราบกำหนดการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

๖) ให้ผู้ที่รับผิดชอบจัดทำรายงานฯ สรุปความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและสาธารณชน พร้อมทั้งคำชี้แจง และนำเสนอขอขอบเขตและแนวทางการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อเผยแพร่แก่สาธารณชน รวมทั้งนำไปประกอบการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

๓.๒.๒) การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนครั้งที่สอง : เป็นการจัดรับฟังความคิดเห็นในขั้นตอนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและจัดทำรายงานฯ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม รวมทั้งรับฟังความคิดเห็นและข้อห่วงกังวลของกลุ่มเป้าหมายหลักอย่างรอบด้าน ทั้งนี้ การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนครั้งที่สองจะต้องดำเนินการตามหลักเกณฑ์ และขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๑) ให้ผู้ที่รับผิดชอบจัดทำรายงานฯ เปิดเผยข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับโครงการหรือกิจการที่กำลังดำเนินการจัดทำรายงานฯ โดยจะต้องมีข้อมูลอย่างน้อยดังต่อไปนี้

- ข้อมูลเกี่ยวกับประเภท ขนาด กำลังการผลิต และขนาดพื้นที่ของโครงการหรือกิจการ ข้อมูลเกี่ยวกับมลพิษในด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการหรือกิจการและข้อมูลรายละเอียดที่มีนัยสำคัญอื่น ๆ รวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่อาจมีผลกระทบ

- ระยะเวลาที่คาดว่าจะสามารถเริ่มดำเนินโครงการหรือกิจการ
- ชื่อเจ้าของโครงการหรือหน่วยงานที่มีอำนาจในการอนุมัติหรืออนุญาตตามกฎหมาย หมายเลขโทรศัพท์ และสถานที่ติดต่อเพื่อขอรับข้อมูลเพิ่มเติม

- วัน เวลา และสถานที่ที่จะมีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสีย
- ป้ายแสดงข้อมูลตามรายละเอียดข้างต้น จะต้องมีสถานที่ตั้งและขนาดที่ประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียสามารถเข้าถึงและอ่านข้อมูลได้โดยสะดวก

๒) ในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสีย ให้ผู้ที่รับผิดชอบจัดทำรายงานฯ แสดงชื่อโครงการหรือกิจการ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และประเด็นที่จะมีการสำรวจหรือรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียให้ชัดเจน โดยประเด็นที่จะสำรวจแต่ละประเด็นจะต้องสอดคล้องกับรายละเอียดของโครงการหรือกิจการนั้นๆ ด้วย

๓) ในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสีย ควรให้ความสำคัญกับการเก็บรวบรวมข้อมูลและการศึกษา ทำความเข้าใจถึงวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมของชุมชนในพื้นที่ที่อาจได้รับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการดำเนินโครงการหรือกิจการดังกล่าว

๔) ในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสีย ผู้ที่รับผิดชอบจัดทำรายงานฯ อาจทำได้วิธีดังต่อไปนี้

- การสัมภาษณ์รายบุคคล
- การแสดงความคิดเห็นทางไปรษณีย์ ทางโทรสาร ทางระบบเครือข่ายสารสนเทศ หรือทางอื่นใดที่เหมาะสม

- การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียรับข้อมูลและแสดงความคิดเห็นต่อหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบโครงการ

- การสนทนากลุ่มย่อย
- การประชุมเชิงปฏิบัติการ
- การประชุมระดับตัวแทนของกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้เสีย

๕) เมื่อผู้ที่รับผิดชอบจัดทำรายงานฯ สำนักรวบรวมความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียแล้ว จะต้องสรุปผลการสำรวจความคิดเห็น ทั้งในด้านบวกและในด้านลบ ภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่ดำเนินการสำรวจความคิดเห็นเสร็จสิ้น โดยให้แสดงรายงานสรุปความคิดเห็นไว้ในสถานที่สาธารณะ ได้แก่ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด ที่ว่าการอำเภอ ที่ทำการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ และสถานบริการสุขภาพของรัฐในพื้นที่ซึ่งเป็นที่ตั้งของโครงการหรือกิจการ หรือจุดที่ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้เสียเข้าถึงและพบเห็นได้โดยง่าย ทั้งนี้ จะต้องแสดงรายงานสรุปความคิดเห็น ในสถานที่ดังกล่าวข้างต้นไว้เป็นเวลา ไม่น้อยกว่า ๑๕ วัน

๓.๒.๓) การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนครั้งที่สาม: เป็นการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นเพื่อทบทวนร่างรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม มาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมและมาตรการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อม มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนผู้มีส่วนได้เสีย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ตรวจสอบความถูกต้อง และความครบถ้วนสมบูรณ์ของร่างรายงานฯ รวมถึงนำเสนอข้อมูล ข้อเท็จจริง และข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ต่อร่างรายงานฯ ดังกล่าว เพื่อให้ประชาชนมีความมั่นใจในร่างรายงานและมาตรการฯ ทั้งนี้ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ได้จากการรับฟังความคิดเห็นให้นำมาปรับปรุงร่างรายงานฯ และมาตรการฯ และจะต้องผนวกไว้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานฯ สำหรับโครงการขนาดใหญ่และซับซ้อนอาจจะต้องมีการรับฟังความคิดเห็นในวงกว้าง โดยอาจพิจารณาใช้เทคนิคการมีส่วนร่วมอื่นๆ ที่เหมาะสม ทั้งนี้ การจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชนครั้งที่สาม จะต้องดำเนินการตามหลักเกณฑ์ และขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๑) ต้องแจ้งให้ผู้มีส่วนได้เสียทราบ ไม่น้อยกว่า ๓๐ วัน ก่อนวันจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นโดยแจ้งให้ทราบผ่านทางช่องทางการสื่อสาร ไม่น้อยกว่า ๓ ช่องทาง เพื่อให้ผู้มีส่วนได้เสียที่สนใจสามารถเตรียมตัวเข้าร่วมได้อย่างทั่วถึง

๒) ต้องเปิดเผยร่างรายงานฯ ฉบับสมบูรณ์ และมาตรการฯ ล่วงหน้า ไม่น้อยกว่า ๑๕ วัน ก่อนวันจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและสาธารณชนพิจารณา ผ่านทางช่องทางการสื่อสาร ไม่น้อยกว่า ๓ ช่องทาง ทั้งนี้ ควรเป็นช่องทางการสื่อสารเช่นเดียวกับการแจ้งให้ผู้มีส่วนได้เสียทราบกำหนดการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

๓) การจัดเวทีการทบทวนร่างรายงานฯ ต้องจัดช่วงเวลาที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและสาธารณชนได้นำเสนอข้อมูล ข้อเท็จจริง และข้อคิดเห็นเพิ่มเติมต่อร่างรายงานฯ ตามระยะเวลาที่เหมาะสมทั้งนี้ ต้องรับฟังความเห็นให้ครบถ้วน

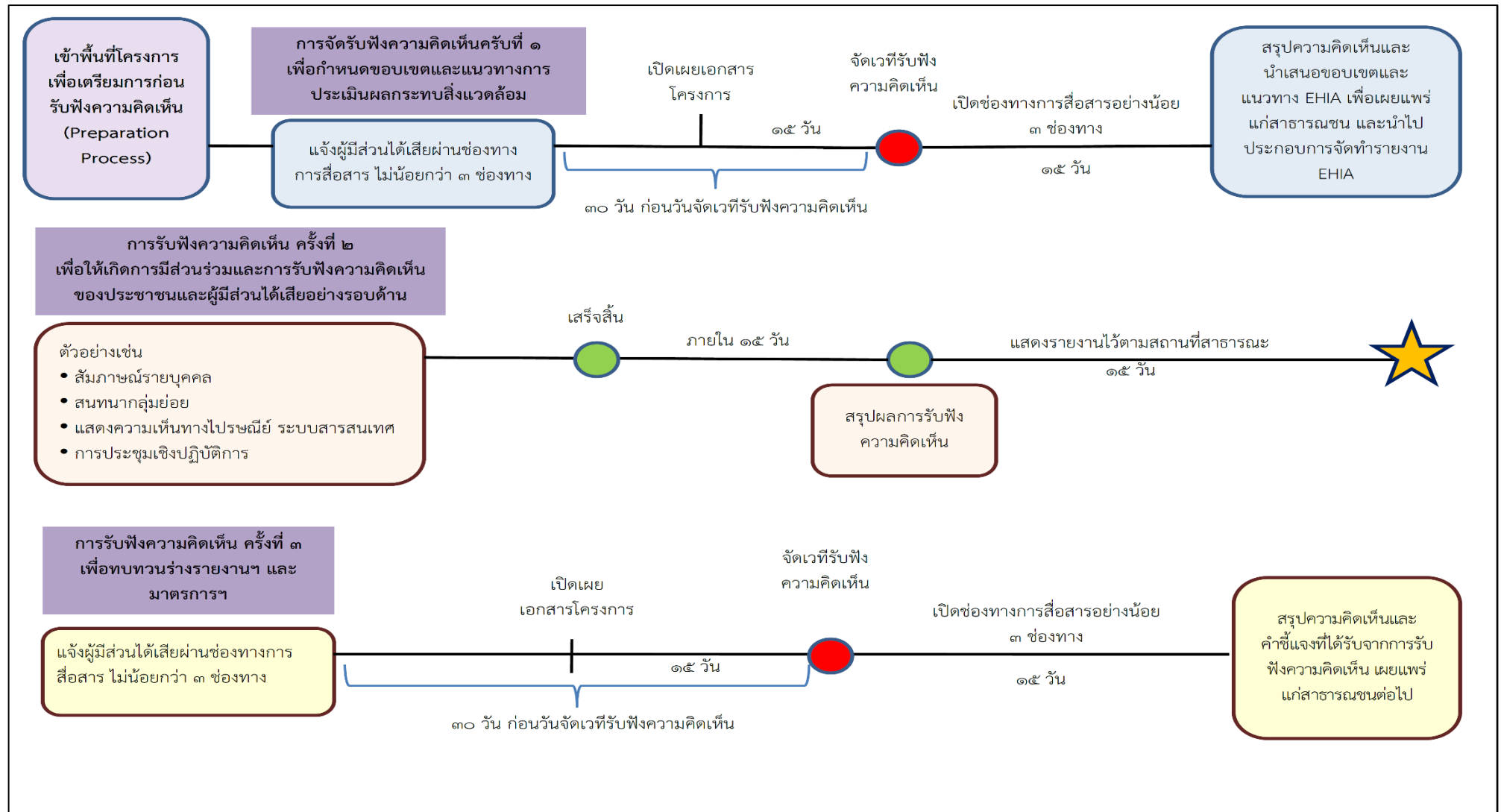
๔) ภายหลังจากจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นฯ จะต้องเปิดช่องทางในการรับฟังความคิดเห็นอย่างต่อเนื่อง ไม่น้อยกว่า ๑๕ วัน โดยต้องมีช่องทางการสื่อสารอย่างน้อย ๓ ช่องทาง ทั้งนี้ ควรเป็นช่องทางการสื่อสารเช่นเดียวกับการแจ้งให้ผู้มีส่วนได้เสียทราบกำหนดการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

๕) ผู้ที่รับผิดชอบจัดทำรายงานฯ สรุปความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียพร้อมทั้งความเห็นและคำชี้แจงที่ได้รับจากการรับฟังความคิดเห็นเพื่อเผยแพร่แก่สาธารณชนต่อไป

ทั้งนี้ ในการให้ข้อมูลโครงการกับผู้มีส่วนได้เสียก่อนที่จะจัดรับฟังความคิดเห็นแต่ละครั้ง ผู้ที่รับผิดชอบจัดทำรายงานฯ จะต้องจัดวางเอกสารที่เกี่ยวข้อง ในสถานที่สาธารณะ ได้แก่ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด ที่ว่าการอำเภอ ที่ทำการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สำนักงาน

สาธารณสุขจังหวัด สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ และสถานบริการสุขภาพของรัฐในพื้นที่ซึ่งเป็นที่ตั้งของโครงการหรือกิจการ หรือจุดที่ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้เสียเข้าถึงและพบเห็นได้โดยง่าย รวมทั้งอาจเผยแพร่ผ่านทางเว็บไซต์และแจ้งช่องทางการเผยแพร่ ที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวกรวดเร็ว ตามหลักการการเปิดเผยต่อสาธารณะ (Public Disclosure) โดยให้คำนึงถึงการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และความลับทางการค้าด้วย

สรุปกระบวนการรับฟังความคิดเห็นกรณีโครงการที่ต้องทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมสำหรับโครงการ กิจการหรือการดำเนินการที่อาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต ของประชาชนในชุมชนอย่างรุนแรง (EHIA) ดังภาพ



แผนผังกระบวนการรับฟังความคิดเห็นกรณีโครงการที่ต้องทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมสำหรับโครงการ กิจการหรือการดำเนินการที่อาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต ของประชาชนในชุมชนอย่างรุนแรง (EHIA)

หลักเกณฑ์การจัดการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งในกรณีโครงการที่ต้องทำรายงาน IEE EIA และ EHIA ได้มีการกำหนดเกณฑ์ขั้นต่ำเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้เกี่ยวข้องได้ปฏิบัติ โดยจะต้องยึดหลักการให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด โดยในการจัดกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียต้องดำเนินการโดยผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งนี้ สรุปแนวทางการจัดการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งในกรณีโครงการที่ต้องทำรายงาน IEE EIA และ EHIA ดังนี้

ตารางสรุปแนวทางการจัดการมีส่วนร่วมของประชาชน

รายงาน	จำนวนครั้ง (อย่างน้อย)	การรับฟังความคิดเห็น	วัตถุประสงค์
IEE	๑ ครั้ง	<u>ครั้งที่ ๑</u> ในระหว่างจัดทำรายงาน	<ul style="list-style-type: none"> - เปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความเห็นในประเด็นที่เป็นข้อห่วงกังวล - นำผลที่ได้จากการรับฟังความคิดเห็นระบุไว้ในรายงานฯ รวมทั้งนำมาประกอบการพิจารณากำหนดมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมและมาตรการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อม
EIA	๒ ครั้ง	<u>ครั้งที่ ๑</u> การรับฟังความคิดเห็นต่อร่างข้อเสนอโครงการ รายละเอียดโครงการ ขอบเขตการศึกษา และการประเมินทางเลือกโครงการ	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อให้ข้อมูลกับประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับรายละเอียดโครงการที่จะเกิดขึ้น และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมทั้งขอบเขตการศึกษา และการประเมินทางเลือกโครงการ - เพื่อนำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากการรับฟังความคิดเห็นมาใช้ประกอบการศึกษา และการจัดทำรายงานฯ ให้ครบถ้วน
		<u>ครั้งที่ ๒</u> การรับฟังความคิดเห็นต่อการจัดทำรายงานและมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมและมาตรการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อม	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อให้ประชาชนมีความมั่นใจในรายงานฯ และมาตรการฯ ทั้งนี้ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ได้จากการรับฟังความคิดเห็นให้นำมาปรับปรุงรายงานฯ และมาตรการฯ และจะต้องผนวกไว้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานฯ
EHIA	๓ ครั้ง	<u>ครั้งที่ ๑</u> จัดเวทีรับฟังความคิดเห็นเพื่อกำหนดขอบเขตและแนวทางการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อให้ข้อมูลกับประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับรายละเอียดโครงการที่จะเกิดขึ้นและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมทั้งขอบเขตการศึกษาและการประเมินทางเลือก

รายงาน	จำนวนครั้ง (อย่างน้อย)	การรับฟังความคิดเห็น	วัตถุประสงค์
			- เพื่อนำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากการรับฟังความคิดเห็นมาใช้ประกอบการศึกษา และการจัดทำรายงานฯ ให้ครบถ้วน
		ครั้งที่ ๒ การจัดรับฟังความคิดเห็นในขั้นตอนการประเมินและจัดทำรายงานฯ	- เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและการรับฟังความคิดเห็นและข้อห่วงกังวลของกลุ่มเป้าหมายหลักอย่างรอบด้าน
		ครั้งที่ ๓ จัดเวทีรับฟังความคิดเห็นเพื่อทบทวนร่างรายงานฯ และมาตรการฯ	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อให้ประชาชนผู้มีส่วนได้เสีย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ตรวจสอบความถูกต้อง และความครบถ้วนสมบูรณ์ของร่างรายงานฯ - เพื่อนำเสนอข้อมูล ข้อเท็จจริง และข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ต่อร่างรายงานฯ ดังกล่าว - นำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ได้จากการรับฟังความคิดเห็นให้นำมาปรับปรุงร่างรายงานฯ และมาตรการฯ และจะต้องผนวกไว้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานฯ

หมายเหตุ: ผู้ที่รับผิดชอบจัดทำรายงานฯ จะต้องเข้าพื้นที่โครงการเพื่อเตรียมการก่อนการรับฟังความคิดเห็น (Preparation Process)

การเก็บรวบรวม ใช้และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

๑. การเก็บรวบรวม ใช้และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อประกอบการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เป็นการดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ซึ่งถือเป็นเครื่องมือในการคุ้มครองป้องกันผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต และส่วนได้เสียอื่นใดของประชาชนและชุมชนจากการดำเนินโครงการ กิจกรรม หรือการดำเนินการ ได้รับยกเว้นไม่ต้องขอรับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลก่อนทำการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล^๕ อย่างไรก็ตาม ผู้ดำเนินการหรือผู้ที่รับผิดชอบจัดทำรายงานฯ ยังมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติอื่นที่เกี่ยวข้องตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เช่น การแจ้งรายละเอียดให้เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลทราบก่อนหรือในขณะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลตามมาตรา ๒๓ การเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลตามวัตถุประสงค์ที่ได้แจ้งเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลตามมาตรา ๒๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลเพียงเท่าที่จำเป็นภายใต้

^๕ อ้างอิงจากหนังสือคณะกรรมการเฉพาะกิจตอบข้อหารือ และให้คำแนะนำหน่วยงานของรัฐเพื่อรองรับการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๒ เรื่อง ขอรหัสการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๒ ในกระบวนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

วัตถุประสงค์อันชอบด้วยกฎหมายของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลตามมาตรา ๒๒ โดยเฉพาะในกรณีของข้อมูลตามมาตรา ๒๖ ที่กฎหมายมุ่งให้ความคุ้มครองมากเป็นพิเศษ การจัดให้มีมาตรการรักษาความมั่นคงปลอดภัยที่เหมาะสมตามมาตรา ๓๗ (๑) เป็นต้น อนึ่ง เพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจในบทบาทของตนต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้ดำเนินการหรือผู้ที่รับผิดชอบจัดทำรายงานฯ จะต้องแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ ข้อดี และข้อเสียในการเข้าร่วม/ไม่เข้าร่วมกระบวนการรับฟังความคิดเห็นให้ประชาชนทราบด้วย

๒. ในการจัดวางเอกสารสรุปผลการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อเผยแพร่ในระหว่างหรือเมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ขอให้คำนึงถึงการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้มีส่วนได้เสียด้วย

เทคนิคการมีส่วนร่วมของประชาชน

วิธีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน อาจใช้วิธีการอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ดังต่อไปนี้ ๖

๑) การสำรวจความคิดเห็น

- ๑.๑ การสัมภาษณ์รายบุคคล
- ๑.๒ การเปิดให้แสดงความคิดเห็นทางไปรษณีย์ ทางโทรศัพท์หรือโทรสาร ทางระบบเครือข่ายสารสนเทศ หรือทางอื่นใด
- ๑.๓ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมารับข้อมูลและแสดงความคิดเห็นต่อหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบโครงการ
- ๑.๔ การสนทนากลุ่มย่อย

๒) การประชุมหารือ

- ๒.๑ การประชาพิจารณ์
- ๒.๒ การอภิปรายสาธารณะ
- ๒.๓ การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร
- ๒.๔ การประชุมเชิงปฏิบัติการ
- ๒.๕ การประชุมระดับตัวแทนของกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้เสีย

๓) วิธีการอื่นที่สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีกำหนด

ทั้งนี้ ที่ผ่านมามีหลายหน่วยงานได้รวบรวมเทคนิคและวิธีการการมีส่วนร่วมของประชาชนต่างๆ ซึ่งรายละเอียดวิธีการดำเนินงาน สถานการณ์ที่ควรนำมาใช้และเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จสามารถศึกษาได้จากตัวอย่างแนวทางการประยุกต์ใช้เทคนิคการมีส่วนร่วมในการบริหารโครงการในภาพรวมของมูลนิธิปริญญาโทนักบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๔๖ รายละเอียดตามภาคผนวก ก

ในกรณีที่เกิดสถานการณ์ที่ไม่สามารถจัดกิจกรรมการรวมกลุ่มได้ เช่น โรคระบาด ภัยพิบัติทางธรรมชาติ เป็นต้น ผู้ที่รับผิดชอบจัดทำรายงานฯ สามารถเลือกใช้รูปแบบการสื่อสารหรือการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้ ทั้งนี้ จะต้องหารือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ/หรือผู้นำชุมชนในพื้นที่ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบ ความเหมาะสมของการใช้วิธีดังกล่าว ก่อนการรับฟังความคิดเห็นและสรุปผลการดำเนินการเสนอไว้ในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมด้วย

๖ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. ๒๕๔๘

การนำเสนอข้อมูลการมีส่วนร่วมของประชาชน

การจัดทำข้อมูลสรุปผลการดำเนินการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อเสนอในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ผู้ที่รับผิดชอบจัดทำรายงานฯ จะต้องแสดงรายละเอียดอย่างน้อย ดังนี้

๑. ขอบเขตการศึกษา โดยเน้นพื้นที่อันไหน เช่น ศาสนสถาน โรงเรียน สถานข้าราชการ อุทยานแห่งชาติ ค่ายทหาร สถานทูต รวมถึงชุมชนตามทิศทางลม ชุมชนที่เก็บตัวอย่างด้านสิ่งแวดล้อม ชุมชนจุดที่มีมลพิษสูงสุด เป็นต้น

๒. การวิเคราะห์กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียหรือกลุ่มเป้าหมาย

๓. กรณีที่จะใช้แบบสำรวจหรือแบบสอบถามในการรับฟังความคิดเห็น ให้แสดงข้อมูลการกำหนดขนาดตัวอย่างในแต่ละชุมชนหรือกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียตามพื้นที่ศึกษาของโครงการ โดยให้แสดงสูตรหรือวิธีการคำนวณให้เป็นไปตามระเบียบวิธีวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์ และให้อธิบายวิธีการคัดเลือกตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่าทุกหน่วยประชากรมีโอกาสในการได้เข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเท่าเทียมกันและไม่มีอคติ อนึ่ง กรณีผู้มีส่วนได้เสียที่เป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงไม่ได้ตอบแบบสำรวจหรือแบบสอบถามกลับมา ผู้ที่รับผิดชอบจัดทำรายงานฯ สามารถติดตามหรือใช้วิธีอื่นที่มีความเหมาะสมเพื่อให้ได้ความคิดเห็น โดยให้แสดงหลักฐานเชิงประจักษ์ในการดำเนินการไว้ในรายงานฯ เพื่อเสนอ คชก. พิจารณา

๔. แสดงข้อมูลเปรียบเทียบการดำเนินการมีส่วนร่วมของประชาชนของโครงการกับหลักเกณฑ์การจัดการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวทางของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังตัวอย่างตามแบบในภาคผนวก ข

๕. ผลการรับฟังความคิดเห็น ผู้ที่รับผิดชอบจัดทำรายงานฯ จะต้องรวบรวมและเสนอข้อมูลที่เป็นข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ หรือข้อห่วงกังวลของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสีย ตลอดจนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม และการกำหนดมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อม และมาตรการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อม หรือการตอบสนองหรือแก้ไขปัญหาของโครงการ ในประเด็นข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะหรือข้อห่วงกังวลที่ได้รับ ทั้งนี้ ให้สรุปข้อมูลการนำข้อห่วงกังวลหรือข้อเสนอแนะของประชาชนไปพิจารณาประกอบการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม และการกำหนดมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมหรือมาตรการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการ ดังตัวอย่างตารางสรุปในภาคผนวก ค โดยรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินงาน เช่น เทคนิค วิธีการ วัน เวลา สถานที่ ผู้เข้าร่วม เป็นต้น ให้เสนอไว้ในภาคผนวกของรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

๖. เนื่องจากรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม รวมถึงข้อมูลการจัดการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นข้อมูลข่าวสารของทางราชการที่ต้องจัดไว้ให้ประชาชนตรวจดูได้ ดังนั้น การนำเสนอข้อมูลการมีส่วนร่วมของประชาชนในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ผู้ดำเนินการและผู้รับผิดชอบจัดทำรายงานฯ จะต้องคำนึงถึงหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่อาจปรากฏในรายงานฯ โดยไม่แสดงข้อมูลส่วนบุคคลที่ระบุถึงตัวตนของผู้ให้ข้อมูลได้ เช่น ชื่อ-สกุล รูปภาพ ที่อยู่ เบอร์ติดต่อ อีเมล เป็นต้น รวมทั้งข้อมูลอันไหน เช่น ข้อมูลสุขภาพ เป็นต้น

๗. รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่มีความจำเป็นต้องแสดงข้อมูลส่วนบุคคลไว้เพื่อประกอบการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เมื่อเสนอให้สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือหน่วยงานของรัฐที่ได้รับมอบหมายการพิจารณารายงานฯ และอยู่ในระหว่างการพิจารณาของ คชก. ยังไม่ควรปกปิดข้อมูลส่วนบุคคลในรายงานฯ อย่างไรก็ตาม เมื่อรายงานฯ ดังกล่าวผ่านกระบวนการพิจารณาแล้วในขั้นตอนจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์เพื่อเผยแพร่ต่อสาธารณะ ผู้ที่รับผิดชอบจัดทำรายงานฯ ต้องทำการปกปิดข้อมูลส่วนบุคคลในรายงานฉบับสมบูรณ์ที่จะเผยแพร่ต่อสาธารณะด้วย

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แนวทางการประยุกต์ใช้เทคนิคการมีส่วนร่วมในการบริหารโครงการในภาพรวม

เทคนิค	ขั้นตอน					
	(๑) การริเริ่ม โครงการ	(๒) การออกแบบ โครงการ	(๓) การวางแผน โครงการ	(๔) การควบคุม ติดตามผล	(๕) การประเมินและ ตรวจสอบ โครงการ	(๖) การตัดสินใจ เกี่ยวกับอนาคต ของโครงการ
● เวทีสาธารณะ	•					•
● การพบปะแบบไม่เป็นทางการ	•			•	•	•
● คณะทำงานเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล	•		•		•	
● การประชุมเชิงปฏิบัติการ	•	•	•	•	•	•
● คณะที่ปรึกษา	•	•	•	•	•	•
● การสัมภาษณ์รายบุคคล	•				•	•
● การสนทนากลุ่มย่อย	•	•	•		•	•
● การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์	•				•	•
● การสำรวจความคิดเห็น	•		•		•	•
● สายด่วนสายตรง	•				•	
● การปรึกษาหารืออย่างเป็นทางการ (ประชาพิจารณ์)	•				•	•
● เอกสารข้อเท็จจริง	•		•		•	•

เทคนิค	ขั้นตอน					
	(๑) การริเริ่ม โครงการ	(๒) การออกแบบ โครงการ	(๓) การวางแผน โครงการ	(๔) การควบคุม ติดตามผล	(๕) การประเมินและ ตรวจสอบ โครงการ	(๖) การตัดสินใจ เกี่ยวกับอนาคต ของโครงการ
● จัดหมายข่าว	•			•	•	
● รายงานการศึกษา	•	•	•		•	
● วิดีทัศน์	•		•	•	•	
● การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลข่าวสาร	•		•	•	•	
● การแถลงข่าว	•	•			•	•
● เวทีนำเสนอข้อมูล	•		•	•	•	•
● การสื่อสารผ่านวิทยุกระจายเสียง	•			•	•	•
● การจัดสัมมนาทางวิชาการให้แก่สื่อมวลชน	•		•	•	•	
● หอกระจายข่าวชุมชน	•			•	•	
● ทัศนศึกษา/เยี่ยมชมโครงการ	•			•	•	•
● การนำเสนอ	•	•	•	•	•	•
● การชี้แจงประชาชนในการประชุมของราชการ	•	•	•	•	•	•

ที่มา: ปรับปรุงมาจากคู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนของมูลนิธิปริญญาโทนักบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๔๖

หมายเหตุ: ขั้นตอนที่ (๖) การตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคตของโครงการ ในกรณีสำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการขนาดใหญ่

ภาคผนวก ข

ตัวอย่างการแสดงผลเปรียบเทียบการดำเนินการมีส่วนร่วมของประชาชนของโครงการกับหลักเกณฑ์การจัดการมีส่วนร่วมของประชาชน
ในขั้นตอนการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

หลักเกณฑ์การจัดการมีส่วนร่วมของประชาชน	การดำเนินการของโครงการ	วันที่ดำเนินการ	หมายเหตุ (กรณีไม่ได้ดำเนินการโปรดระบุเหตุผล)
กรณีโครงการที่ต้องจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น (IEE)			
๑. การเตรียมการก่อนการรับฟังความคิดเห็น (Preparation Process) ให้ข้อมูลโครงการกับประชาชนประสานงานและให้ข้อมูลโครงการแก่ผู้นำชุมชนและหน่วยงาน			
๒. การจัดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ในระหว่างการจัดทำรายงาน ผู้ที่รับผิดชอบจัดทำรายงานฯ จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความเห็นในประเด็นที่เป็นข้อห่วงกังวล อย่างน้อย ๑ ครั้ง			
กรณีโครงการที่ต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA)			
๑. การเตรียมการก่อนการรับฟังความคิดเห็น (Preparation Process) ๑) การให้ข้อมูลกับประชาชน (Public Information) ในประเด็นรายละเอียดโครงการและกตีกาการรับฟังความคิดเห็นของโครงการ ๒) วิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder Analysis)			

หลักเกณฑ์การจัดการมีส่วนร่วมของประชาชน	การดำเนินการของโครงการ	วันที่ดำเนินการ	หมายเหตุ (กรณีไม่ได้ดำเนินการโปรดระบุเหตุผล)
๓) ปรีกษาหารือเกี่ยวกับวัน เวลา สถานที่ และรูปแบบการจัดรับฟังความคิดเห็น			
๒. การจัดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน อย่างน้อย ๒ ครั้ง <u>๑) การรับฟังความคิดเห็นครั้งที่ ๑</u> การรับฟังความคิดเห็นต่อร่างข้อเสนอโครงการ รายละเอียดโครงการ ขอบเขตการศึกษา และการประเมินทางเลือกโครงการ <u>๒) การรับฟังความคิดเห็นครั้งที่ ๒</u> การรับฟังความคิดเห็นต่อการจัดทำร่างรายงานและมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อม และมาตรการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อม			
๓. การวางเอกสารที่เกี่ยวข้องไว้ในสถานที่สาธารณะ รวมทั้งอาจเผยแพร่ผ่านทางเว็บไซต์ และแจ้งช่องทาง/ระยะเวลาการเผยแพร่			
กรณีรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมสำหรับโครงการ กิจการหรือการดำเนินการที่อาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต ของประชาชนในชุมชนอย่างรุนแรง (EHIA)			
๑. การเตรียมการก่อนการรับฟังความคิดเห็น (Preparation Process)			

หลักเกณฑ์การจัดการมีส่วนร่วมของประชาชน	การดำเนินการของโครงการ	วันที่ดำเนินการ	หมายเหตุ (กรณีไม่ได้ดำเนินการโปรดระบุเหตุผล)
๑) การให้ข้อมูลกับประชาชน (Public Information) ในประเด็นรายละเอียดโครงการ และกติกการรับฟังความคิดเห็นของโครงการ ๒) วิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder Analysis) ๓) ปรัชษาหรือเกี่ยวกับวัน เวลา สถานที่ และรูปแบบการจัดรับฟังความคิดเห็น			
๒. การจัดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน อย่างน้อย ๓ ครั้ง <u>๑) การรับฟังความคิดเห็นครั้งที่ ๑</u> การจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นเพื่อกำหนดขอบเขตและแนวทางการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม <u>๒) การรับฟังความคิดเห็นครั้งที่ ๒</u> การจัดรับฟังความคิดเห็นในขั้นตอนการประเมินและจัดทำรายงานฯ <u>๓) การรับฟังความคิดเห็นครั้งที่ ๓</u> การจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นเพื่อทบทวนร่างรายงานฯ และมาตรการฯ			
๓. การวางแผนการสื่อสารที่เกี่ยวข้อง ในสถานที่สาธารณะ หรือจุดที่ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้เสียเข้าถึงและพบเห็นได้โดยง่าย รวมทั้ง			

หลักเกณฑ์การจัดการมีส่วนร่วมของ ประชาชน	การดำเนินการของโครงการ	วันที่ดำเนินการ	หมายเหตุ (กรณีไม่ได้ดำเนินการโปรดระบุ เหตุผล)
อาจเผยแพร่ผ่านทางเว็บไซต์และแจ้ง ช่องทางการเผยแพร่			

หมายเหตุ หลักเกณฑ์การจัดการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถเพิ่มเติมรายละเอียดให้มากกว่าตัวอย่างในตารางนี้ได้ โดยพิจารณาจากหัวข้อหลักเกณฑ์การจัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตอนการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ภาคผนวก ค

ตัวอย่างตารางสรุปข้อมูลการนำข้อห่วงกังวล/ข้อเสนอแนะของประชาชนไปพิจารณา
ประกอบการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและกำหนดมาตรการของโครงการ

ข้อห่วงกังวล/ข้อเสนอแนะ	การประเมินผลกระทบ	มาตรการฯ ของโครงการ

บรรณานุกรม

มูลนิธิปรีดิยาภิธานบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน, ๒๕๔๖

พันธมิตรการพัฒนาชุมชนน้ำโขงเพื่อสิ่งแวดล้อม, แนวปฏิบัติระดับภูมิภาค สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม, ๒๕๖๐

ศูนย์บริการประชาชน สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, คู่มือการปฏิบัติงานตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. ๒๕๔๘ ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ, ๒๕๔๘

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนและการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมทางสังคมในการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม, ๒๕๔๙

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม : เทคนิควิธีการและการนำไปสู่การปฏิบัติ, ๒๕๖๐

คณาค์ คันธมธูรพจน์ และคณะ, โครงการแนวทางการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสียเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับบริบทการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย (รายงานการวิจัย). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล, สนับสนุนทุนโดยสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, ๒๕๖๖